

Література

- Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2018 / kol. avt.: M. Mazorchuk (osn. avtor), T. Vakulenko, V. Tereshchenko, H. Bychko, K. Shumova, S. Rakov, V. Horokh ta in.; Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. Kyiv: UTsOlaO, 2019. 439 s. Retrieved from https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf (accessed 20 April 2020). (in Ukrainian)
- Retrieved from <https://nus.org.ua/news/rezultaty-pisa-2018-v-ukrayiny-trohy-girshipokaznyky-za-seredni-krayin-oesr/> (accessed 3 December 2019). (in Ukrainian)
- Rostislav Strutinsky (2019, December 5). Retrieved from https://24tv.ua/education/ru/rezultaty_pisa_36_ukrainskih_uchashhihsja_ne_dostigli_bazovogo_urovnja_znani_j_po_matematike_n1243058 (accessed 5 April 2020). (in Ukrainian)
- Shostak Yryna (2019, December 21). Retrieved from <https://112.ua/statji/problemy-s-matematikoy-i-nizkiy-uroven-bazovoy-gramotnosti-chto-testy-pisa-govoryat-ob-ukrainskom-obrazovanii-519395.html> (accessed 21 April 2020). (in Ukrainian)

ПОЛІКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Валентина Снегірєва, к.пед.н., с. н. с.

Інститут педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

Сучасна освіта відбувається в полікультурному просторі, і одне з найважливіших її завдань — навчити людей жити в умовах розмаїття культур, типів свідомості, точок зору. Проблема зближення двох парадигм освіти — знаннєвої та культурної — не нова й обговорюється з часів А. Дістервега (принципи природо- і культуровідповідності навчання). Важливість культури і гуманітарних, моральних чинників освіти відстоювали видатні педагоги, діячі науки К. Ушинський, В. Сухомлинський, Ю. Лотман, М. Бахтін, Я. Корчак, С. Френе, К. Роджерс. Про культуру як джерело освіти йдеться в різних сучасних документах, наукових статтях. Ця проблема нині актуалізувалася як необхідність доповнення традиційних форм і засобів навчання соціокультурними цінностями (Є. Бондаревська, І. Відт, Н. Крилова, Є. Ямбург та інш.)

Метою дослідження є полікультурний аспект вивчення художнього твору через діалог автора й читача, із залученням літературної

критики, споріднених мистецтв тощо та засвоєння учнями його ціннісних смислів.

У школах України з російською мовою навчання функціонує інтегрований курс для 10–11 класів «Російська мова та література» [1,2], який має яскраво виражене полікультурне спрямування. Вивчення художнього твору в ньому реалізується на основі принципів: взаємозв'язку культурних цінностей, закладених у тексті, і ціннісних орієнтацій особистості; акцентування на найважливіших культурно-ціннісних моментах художнього тексту; наступності в засвоєнні духовно-морального досвіду, відображеного в літературі.

Принцип взаємозв'язку об'єктивних цінностей культури і суб'єктивних ціннісних орієнтацій особистості передбачає, що усвідомлене, особистісне засвоєння ціннісних смислів тексту можливо тільки в тому випадку, якщо він пов'язаний із життєвим досвідом і проблемами учнів, звернений до їхньої ціннісно-сислової сфери. Цей принцип знаходиться у відповідності з відбором програмових художніх творів. Це, перш за все, класичні твори, в яких розглядаються морально-філософські проблеми, що є домінантами загальнолюдської і національної культури, відображені в концептах: «життя», «світ», «свобода», «родина», «батьківщина», «дружба», «кохання», «вибір життєвого шляху» тощо (О. Пушкін. «Моцарт і Сальєрі», М. Гоголь. «Портрет», Ф. Достоєвський. «Підліток», А. Чехов. «Агрус», поезія Срібного століття, М. Булгаков «Майстер і Маргарита» та інш.)

Полікультурний аспект вивчення художнього твору реалізується в новому курсі через систему завдань, спрямованих на:

- розширення простору «позачасового» спілкування, діалогу епох і культур через «проживання» історичних подій, явищ культури, життя окремої людини;
- залучення загальнокультурних явищ і цінностей до сфери особистісних інтересів і цінностей старшокласників;
- створення комунікативних ситуацій – дискусій, обговорення проблем, піднятих у творі;
- поєднання колективних та індивідуальних форм роботи, роботи в малих групах або в парах;
- пошук засобів культурної взаємодії учня і педагога (автора підручника) у спільному практичному засвоєнні культурних норм і зразків спілкування;

- оволодіння учнем різноманітними формами осмислення соціокультурної дійсності і культуротворення (написання власних творчих робіт).

Значне місце у програмі курсу відведено українознавчому компоненту (українським сюжетам і темам у творах російських письменників, їхнім культурним та біографічним контактам з Україною). Програмові твори розглядаються також в широкому контексті з іншими видами мистецтв — музикою, театром, кіно, образотворчим мистецтвом. Ці та інші явища культури, пов'язані з виучуваними художніми творами, винесено в рубрику «Розширюємо культурний кругозір», завдання якої спрямовані на відтворення культурного контексту твору, вивчення мови, коду культури, використання міжпредметних зв'язків, активне впровадження в навчальний процес прийомів зіставлення, узагальнення, інтегрованих форм навчання.

Результати формувального експерименту дають змогу констатувати не лише зростання читацьких та літературних компетенцій старшокласників, а й певні зміни в їхній емоційно-ціннісній сфері, що свідчить про збагачення особистого соціокультурного досвіду школярів. Бесіди, що проводилися з учнями, а також творчі роботи школярів переконують в тому, що в процесі навчання у них формується ціннісне ставлення до власної культурної приналежності, а також позитивне сприйняття інших культур. Крім того, участь школярів у проектній роботі і позакласних заходах, пов'язаних із вивченням творчості того чи іншого письменника, дозволяє зробити висновок про динаміку культурних потреб школярів. Учні проявляють інтерес до розширення і збагачення своїх знань про рідну та національні культури, класичну й сучасну художню літературу, що відображає загальнолюдські духовні потреби.

Таким чином, полікультурний аспект вивчення літератури дозволяє створити умови для розвитку як культурної ідентичності, так і культурної відкритості школярів, що є основою їх залучення до міжкультурного діалогу.

Ключові слова: полікультурний, соціокультурний, художній твір, цінності.

Література

Фідкевич О. Л., Снегірьова В. В., Курач Л. І. *Російська мова і література. Інтегрований курс. 10 клас: підручник*. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 152 с.

Фідкевич О. Л., Снегірьова В. В., Курач Л. І. *Російська мова і література. Інтегрований курс. 11 клас: підручник*. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2019. 160 с.